

VADLĪNIJAS TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IZSKATĪŠĀNAI VALSTS PĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Valsts kanceleja

2019. gada 16. aprīlis

Saturs

1. Vispārīgie principi	4
2. Trauksmes celšanas mehānismi	4
3. Vēršanās kompetentajā institūcijā	5
4. Atbildīgās personas trauksmes celšanas jomā.....	6
5. Trauksmes cēlēju kontaktpunkts	7
6. Trauksmes cēlēju ziņojumu iesniedzēji un ziņojumu iesniegšanas veidi (kanāli).....	8
7. Trauksmes cēlēja ziņojuma nošķiršana no citiem iesniegumiem	9
8. Trauksmes cēlēja ziņojuma reģistrācija	11
9. Trauksmes celšanas pazīmju izvērtēšana.....	12
10. Atbildes vēstule iesniedzējam (par to, vai iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu)	16
11. Pseidonimizācija	16
12. Trauksmes cēlēja ziņojums – ierobežotas pieejamības informācija	18
13. Trauksmes cēlēja ziņojuma pārsūtīšana.....	18
14. Trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšana pēc būtības.....	19
15. Trauksmes cēlēja informēšana par ziņojuma izskatīšanas gaitu	20
16. Sabiedrības informēšana par atklātajiem pārkāpumiem.....	20
17. Apkopojamie dati trauksmes celšanas jomā.....	21
18. Trauksmes cēlēja identitātes aizsardzība	22
19. Iekšējā trauksmes celšanas sistēma (darbinieku ziņojumi)	23
Pielikumi	25

Trauksmes celšanas likums (turpmāk – likums) ir speciāls tiesiskais regulējums, kas izstrādāts, lai veicinātu trauksmes celšanu un nodrošinātu pienācīgu trauksmes cēlēju aizsardzību.

Trauksmes celšana ir veids, kā, iesaistoties sabiedrības pārstāvjiem, laikus pamanīt un novērst pārkāpumus dažādu institūciju atbildības jomās.

Trauksmes cēlji ziņo par pārkāpumiem, kuri ir saistīti ar iespējamu sabiedrībai svarīgu interešu aizskārumu.

Trauksmes cēljs sniedz informāciju, ko guvis, pildot darba (amata) pienākumus, vai citādā veidā, strādājot uzņēmumā vai institūcijā, kurā noticis pārkāpums.

Tādējādi trauksmes cēljs, informējot par konkrētiem faktiem un iesaistītām personām, var sniegt nozīmīgu ieguldījumu to pārkāpumu atklāšanā un novēršanā, kas rada draudus sabiedrības interesēm, jo spēj profesionāli novērtēt situāciju un, novērojot neatbilstošu rīcību, izprast apdraudējumu, ko tā var radīt.

Trauksmes celšanas likumi pēdējos gados ir pieņemti arī citās Eiropas valstīs, piemēram, Īrijā, Itālijā, Slovākijā, Nīderlandē, Francijā, Lietuvā, Zviedrijā.

Eiropas Savienības līmenī ir iecere noteikt pienākumu veidot ziņošanas kanālus kompetentajās institūcijās, kā arī minimālās trauksmes cēlēju aizsardzības garantijas. Šobrīd noslēguma fāzē ir sarunas par Eiropas Savienības Trauksmes cēlēju direktīvas projektu, kurā teikts:

“Aizsardzība pret represijām kā vārda brīvības garantēšanas līdzeklis būtu jānodrošina gan personām, kuras ziņo par darbībām vai bezdarbību organizācijas līmenī (iekšējā ziņošana) vai ārējai iestādei (ārējā ziņošana), gan personām, kuras šādu informāciju izpauž publiskā telpā (piemēram, tieši publiski vai ar tīmekļa platformu un sociālo tīklu starpniecību, vai plašsaziņas līdzekļiem, vēlētam amatpersonām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, arodbiedrībām vai profesionālajām/uzņēmējdarbības organizācijām).”¹

Celt trauksmi var ikviens, labā ticībā informējot atbildīgās personas par darbā novērotu iespējamu pārkāpumu, kas skar sabiedrības intereses, rada draudus cilvēka veselībai vai dzīvībai. Zolitūdes traģēdijas parlamentārās izmeklēšanas komisijas gala ziņojumā uzsvērts, ka sabiedrības un indivīdu turpmākai drošībai ir svarīgi, lai ikviens, kurš pamanījis nākotnē iespējamu būtisku sabiedrības interešu apdraudējumu, par to informē atbildīgās iestādes un amatpersonas.²

Šīs vadlīnijas ir izstrādātas, pamatojoties uz likuma 8. panta otrās daļas 5. punktu, lai:

- veicinātu vienotu izpratni un pieeju likuma piemērošanā;
- veidotu skaidru, efektīvu un drošu trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas, aprites un izskatīšanas kārtību valsts pārvaldes institūcijās, nodrošinot trauksmes cēlēju aizsardzību;
- sniegtu ieteikumus iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidei valsts pārvaldes institūcijās;³
- sniegtu ieteikumus rīcībai, ja vienā institūcijā saņemtais trauksmes cēlēja ziņojums ir jāpārsūta citai institūcijai vai tas jāizskata kopīgi vairākām institūcijām.

¹ Eiropas Komisija. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem – trauksmes cēlēju direktīva. 23.04.2018. Skatīt: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2018:218:FIN>

² Zolitūdes traģēdijas parlamentārās izmeklēšanas komisijas gala ziņojums. 2015. Skatīt: http://zolitude.saeima.lv/attachments/499_ZPIKGZ05.10.2015.zt3.pdf

³ Valsts kanceleja izstrādājusi arī “Labās prakses vadlīnijas iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidei”, kas attieksies uz privāto sektoru. Tādējādi publisko sektoru skarošie jautājumi – gan attiecībā uz ārējo, gan iekšējo ziņošanu – būs iekļauti vienās vadlīnijās (šajās vadlīnijās).

1 Vispārīgie principi

Trauksmes celšanas mehānismu veido, balstoties uz šādiem principiem:

- efektivitāte;
- atbildīga un rūpīga attieksme;
- savstarpējais godprātīgums;
- sadarbība.

Šī mehānisma centrā ir trauksmes cēlētājs un viņa sniegtā ziņojuma aprites drošums, rūpīga un pienācīga izvērtēšana. Trauksmes celšanas sistēmu veido, saprātīgi izmantojot administratīvos resursus.

Trauksmi var celt fiziska persona, kura informē par iespējamu pārkāpumu, kas skar sabiedrības intereses, un kura sniedz sava darba ietvaros gūtu informāciju.

Citos gadījumos, piemēram, ja iespējamais pārkāpums skar tikai konkrēto iesniedzēju vai tas nav saistīts ar viņa darba pienākumiem, sniegtā informācija nav uzskatāma par trauksmes cēlēja ziņojumu Trauksmes celšanas likuma izpratnē.

Par to, vai sniegtā informācija uzskatāma par trauksmes cēlēja ziņojumu, iesniedzēju informē likumā noteiktajā kārtībā.

Likumā nav paredzēts, ka trauksmes cēlēja ziņojumu var iesniegt anonīmi. Trauksmes cēlētājam ziņojumā norāda vārdu, uzvārdu, personas kodu un kontaktinformāciju. Minētie dati ir nepieciešami, lai sazinātos ar personu un vajadzības gadījumā noskaidrotu, kura persona valstij ir jāaizsargā.

Saņemot, izskatot un apstrādājot trauksmes cēlēja ziņojumu, jāņem vērā, ka minētās darbības saistītas ar fizisko personu datu apstrādi un tādēļ piemērojama Vispārīgā datu aizsardzības regula, tostarp izvērtējot privātuma politikas papildināšanas nepieciešamību. Trauksmes cēlēja ziņojums kopš tā iesniegšanas brīža ir ierobežotas pieejamības informācija, uz kuru attiecas Informācijas atklātības likumā noteiktās aizsardzības prasības. Papildu prasība ir personas datu pseidonimizēšana, kas jāveic, atzīstot iesniegumu par trauksmes cēlēja ziņojumu.

Trauksmes celšanas sistēmas izveidē ņem vērā iespējamās negodprātīgas rīcības, informācijas noplūšanas un interešu konflikta riskus.

2 Trauksmes celšanas mehānismi

Likumā paredzēti šādi trauksmes celšanas mehānismi (likuma 4. panta pirmā daļa):

- iekšējā trauksmes celšanas sistēma;
- vērsšanās kompetentajā institūcijā (ārējā ziņošana);
- ziņojuma iesniegšana, izmantojot trauksmes cēlēju kontaktpunkta, biedrības vai nodibinājuma starpniecību.

Likumā ir arī paredzēta iespēja noteiktos gadījumos sniegt informāciju publiski, piemēram, ja ziņojums iesniegts kompetentajā institūcijā, taču pārkāpums netiek novērsts (likuma 4. panta otrā daļa).

Ziņošana darbavietā (iekšējā ziņošana) un vērsšanās kompetentajā institūcijā (ārējā ziņošana) ir divi efektīvākie veidi, kā celt trauksmi, jo šādā gadījumā ziņojums uzreiz nonāk tur, kur uz to var operatīvi reaģēt un pārkāpumu novērst iespējami īsā laikā. Savukārt ziņošana, izmantojot starpniecību, un informācijas publiskošana reaģēšanas laiku var pagarināt.

Vienlaikus trauksmes cēlētājam ir pieejami dažādi ziņošanas veidi, lai viņš varētu izvēlēties sev piemērotāko veidu un nepieciešamības gadījumā ziņot citur. Paredzams, ka vairāku kanālu pieejamība veicinās trauksmes celšanu un pārkāpumu novēršanu.

3 Vēršanās kompetentajā institūcijā

Kompetentās institūcijas definīcija sniegta likuma 1. panta pirmās daļas 2. punktā. Vadlīnijās arī termins “institūcija” tiek lietots termina “kompetentā institūcija” izpratnē.

Kompetentā institūcija var būt ikviena publiskās personas institūcija. Vērsties kompetentajā institūcijā nozīmē iesniegt ziņojumu institūcijā, kura saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kompetenci ir pilnībā vai daļēji atbildīga par tā jautājuma risināšanu, par kuru tiek celta trauksme (līdzīgi kā iesniegumu likumā dots vispārējs ietvars, kam saskaņā ar likumu iesniedzams iesniegums).

Jāņem vērā, ka efektīvai pārkāpuma novēršanai kompetentajai institūcijai nepieciešama kompetence plašā nozīmē – gan vispārīga atbildība par attiecīgo jautājumu, gan atbilstošas pilnvaras un kapacitāte veikt ziņojumā minētās informācijas izvērtēšanu, konstatēt pārkāpumu un reaģēt uz to, piemēram, piemērot atbildību.

Lai atvieglotu kompetentās institūcijas noteikšanu kopsakarā ar iepriekš minēto, likumā sniegts indikatīvs institūciju iedalījums trijās grupās:

- hierarhiski augstākā iestāde, amatpersona vai lēmējinstiūcija;
- nozares vadošā iestāde (institūcija) vai institūcija, kas īsteno uzraudzību vai kontroli jautājumā, par kuru ziņo trauksmes cēlējs;
- izmeklēšanas iestāde vai prokuratūra, vai likumā noteikta institūcija – atbilstoši kompetencei, ja iespējama pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums vai likumpārkāpums.

Jāņem vērā, ka kopumā Latvijā ir vairāk nekā 3000 publisko personu un iestāžu. To pilns saraksts atvērto datu veidā ir pieejams Uzņēmumu reģistra tīmekļvietnē.⁴

Valsts kancelejas tīmekļvietnē trauksmes cēlējiem (www.trauksmescelejs.lv) pieejams informatīvs kompetento institūciju saraksts. Tajā iekļautas aptuveni 150 tiešās pārvaldes un citas resora padotības iestādes, patstāvīgās un neatkarīgās iestādes, tostarp tiesībsardzības iestādes, kontroles un uzraudzības iestādes. Sarakstā norādīta katras institūcijas kompetence, kontaktpersona(-as) trauksmes celšanas jautājumos, kā arī informācija, kā šajā institūcijā var iesniegt trauksmes cēlēja ziņojumu.

Ja pēc iepazīšanās ar sarakstu nepieciešams, trauksmes cēlēju kontaktpunkts (Valsts kanceleja) atbilstoši likuma 8. panta otrajai daļai var sniegt konsultācijas jautājumā par kompetentajām institūcijām.

⁴ <https://www.ur.gov.lv/lv/specializeta-informacija/atvertie-dati/>

4 Atbildīgās personas trauksmes celšanas jomā

Kompetentā institūcija nosaka atbildīgās personas trauksmes celšanas jomā (turpmāk – atbildīgās personas). Jautājumus, kas saistīti ar atbildīgo personu norīkošanu un viņu pienākumu noteikšanu, ieteicams noformēt rakstveidā, piemēram, iekšējās kārtības noteikumos, rīkojumā, vai attiecīgos pienākumus ietvert amata aprakstā.

APSVĒRUMI ATBILDĪGO PERSONU LOKA UN SKAITA NOTEIKŠANĀ KOMPETENTAJĀ INSTITŪCIJĀ:

- iespējami mazs personu loks iegūst informāciju par iesniedzēju (trauksmes cēlēju);
- iesniedzēja (trauksmes cēlēja) identitātes aizsardzība;
- procesa nepārtrauktības nodrošināšana (nodrošinot atbildīgo personu aizvietojamību);
- “četrus acu” princips, interešu konflikta nepieļaujamība;
- jāņem vērā personu godprātīgums, nepieļaujot varbūtību, ka trauksmes cēlēja ziņojums netiek izskatīts vai pienācīgi aizsargāts.

ATBILDĪGO PERSONU UZDEVUMI:

- saņemt un reģistrē institūcijā iesniegtos un tai pārsūtītos trauksmes cēlēju ziņojumus;
- noformē un reģistrē mutiski saņemtu trauksmes cēlēja ziņojumu;
- nosaka, vai tas ir trauksmes cēlēja ziņojums (izvērtē trauksmes cēlēja ziņojuma pirmšķietamu atbilstību trauksmes celšanas pazīmēm);
- pseidonimizē trauksmes cēlēja ziņojumā norādītos personas datus;
- sniedz atbildes vēstuli par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu vai par ziņojuma pārsūtīšanu kompetentai institūcijai pēc piederības (viena persona sagatavo un nosūta, cita paraksta, ievērojot “četrus acu” principu);
- nosūta trauksmes cēlējam vēstuli par ziņojuma izskatīšanas gaitu;
- ja nepieciešams, veic cita veida saziņu ar trauksmes cēlēju;
- konsultē par trauksmes celšanas iespējām šajā institūcijā un ar iesniegtajiem trauksmes cēlēju ziņojumiem saistītiem jautājumiem;
- sazinās un sniedz informāciju par iesniegtajiem trauksmes cēlēju ziņojumiem trauksmes cēlēju kontaktpunktam un citām institūcijām;

PERSONAS, KURAS VEIC TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IZVĒRTĒŠANU PĒC BŪTĪBAS

Atbildīgās personas, kuras pēc būtības izvērtēs trauksmes cēlēja ziņojumos norādīto informāciju (veiks pārbaudi, piemēros atbildību vai citā veidā reaģēs uz norādītajām ziņām), institūcija nosaka pēc saviem ieskatiem. Var būt pastāvīgi noteiktas atbildīgās personas vai katrā konkrētajā gadījumā norīkotas atkarībā no ziņojuma satura, jomas un pārkāpuma rakstura.

KONTAKTPERSONAS TRAUKSMES CELŠANAS JAUTĀJUMOS

No atbildīgo personu vidus institūcija nosaka vienu vai vairākas [kontaktpersonas trauksmes celšanas jautājumos](#) (turpmāk – kontaktpersona), kuru kompetenci nosaka pati institūcija.

Kontaktpersona var centralizēt trauksmes cēlēju ziņojumu saņemšanu, veikt reģistrāciju, sākotnējo izvērtējumu, pseidonimizāciju, saziņu ar trauksmes cēlēju un citām institūcijām. Ja ir vairākas kontaktpersonas, var būt viena galvenā kontaktpersona ar plašākām pilnvarām.

Atbildīgās personas uzdevumus un pienākumus var veikt, piemēram, lietvedis, jurists, personāla speciālists, auditors, pārbaudītu veiktšanā/lietu izskatīšanā iesaistītas personas vai citas personas.

SVARĪGI.

Drošai un operatīvai savstarpējai saziņai kompetentās institūcijas nodrošina kontaktpersonu pieejamību un no iestādes oficiālās e-pasta adreses izdala atsevišķu speciālu institūcijas e-pasta adresi, kas tiek pastāvīgi administrēta

PUBLISKA PIEEJAMĪBA INFORMĀCIJAI PAR KONTAKTPERSONĀM

Informāciju par kontaktpersonām trauksmes cēlēju kontaktpunkts (Valsts kanceleja) apkopo un publisko tīmekļvietnē trauksmes cēlējiem (www.trauksmescelejs.lv) (likuma 8. panta otrās daļas 1. punkts).

Institūcija informāciju par norikotajām kontaktpersonām sniedz trauksmes cēlēju kontaktpunktam (Valsts kancelejai). Kontaktpersonas maiņas gadījumā par to laikus rakstiski informē Valsts kanceleju (trauksme@mk.gov.lv), lai aktualizētu informāciju tīmekļvietnē.

5 Trauksmes cēlēju kontaktpunkts

Saskaņā ar likumu tiek izveidots trauksmes cēlēju kontaktpunkts, un tā ir Valsts kanceleja. Likuma 8. pantā ir noteikti kontaktpunkta pienākumi.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts ir viens no trauksmes cēlēju ziņojumu iesniegšanas mehānismiem (likuma 4. panta pirmās daļas 3. punkts).

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts, saņemot trauksmes cēlēja ziņojumu, izvērtē, kuras institūcijas kompetencē tas ir, un pārsūta to atbilstošajai institūcijai, kura tālāk lemj par to, vai tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, pieņem lēmumu atzīt iesniegumu par trauksmes cēlēja ziņojumu un pseidonimizē iesniedzēja datus.

Citi trauksmes cēlēju kontaktpunkta pienākumi, kas skar kompetentās institūcijas:

- sniegt metodisku atbalstu trauksmes celšanas jomā, tostarp izstrādāt un aktualizēt vadlīnijas;
- apkopot datus par trauksmes celšanu un sagatavot gada pārskatu;
- sniegt konsultācijas personām, kuras vēlas celt trauksmi, un noteikt atbilstošu kompetento institūciju (tostarp tīmekļvietnē www.trauksmescelejs.lv);
- sniegt konsultācijas, ja trauksmes celšanas dēļ trauksmes cēlējam radušies sarežģījumi.

6 Trauksmes cēlēju ziņojumu iesniedzēji un ziņojumu iesniegšanas veidi (kanāli)

TRAUKSMES CĒLĒJA ZIŅOJUMU IESNIEDZĒJI VAR BŪT:

- institūcijā nodarbinātais, kas izmanto iekšējo ziņošanas sistēmu;
- citā institūcijā nodarbinātais;
- fiziska persona (iesniedzējs), kas ceļ trauksmi par darbā novērotu vai konstatētu pārkāpumu, kurš ir šīs institūcijas kompetencē;
- trauksmes cēlēju kontaktpunkts (Valsts kanceleja);
- cita institūcija, ja tā pamatoti uzskata, ka tai adresētais iesniegums ir piekritīgs attiecīgajai kompetentajai institūcijai;
- biedrība vai nodibinājums.

TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IESNIEGŠANAS VEIDI (KANĀLI) KOMPETENTAJĀ INSTITŪCIJĀ VAR BŪT:

- īpaša elektroniskā adrese – speciāli trauksmes cēlēju ziņojumiem izveidota elektroniskā adrese (piemēram, trauksme@institucija.gov.lv) vai cita adrese, kas institūcijā jau ir izveidota ar līdzīgu mērķi;
- oficiālā e-adrese (tajā tiks saņemti arī Valsts kancelejas tīmekļvietnē www.trauksmescelejs.lv tiešsaistes formā aizpildītie ziņojumi);
- oficiālais e-pasts;
- pasts;
- klātieņe;
- institūcijas telpās izvietota pastkaste;
- iesniegums, kas ar trauksmes cēlēja piekrišanu atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu (likuma 6. panta piektā daļa).

ĪPAŠA ELEKTRONISKĀ (E-PASTA) ADRESE

Kompetentās institūcijas īpaši trauksmes cēlēju ziņojumiem izveidota elektroniskā adrese (piemēram, trauksme@institucija.gov.lv) ir ieteicamais kanāls ziņojumu sūtīšanai.

Svarīgi, ka īpaši trauksmes cēlēju ziņojumiem izveidotajai e-pasta adresei var piekļūt tikai ierobežots personu loks (atbildīgās personas).

Šī risinājuma ieguvums ir iespēja uzreiz fiziski nodalīt trauksmes cēlēju ziņojumus no citiem iesniegtajiem dokumentiem, un tas nodrošina ērtu un pārskatāmu to aprites izsekojamību.

INSTITŪCIJAS E-ADRESE UN INSTITŪCIJAS OFICIĀLĀ E-PASTA ADRESE

Oficiālā e-adrese⁵ ir ikvienai publiskas personas institūcijai, un iedzīvotāji savu e-adresi var aktivizēt portālā Latvija.lv. E-adresei ir vairākas priekšrocības. Tā ir tieši izveidota drošai saziņai ar valsti, tai ir garantēta piegāde un personas datu drošība un [tajā ir iestrādāta personas identifikācija](#).

⁵ <https://mana.latvija.lv/e-adrese/>

Aicinot trauksmes cēlēju sūtīt ziņojumu uz oficiālo e-adresi vai e-pastu, **svaigri informēt, lai ziņojuma sūtītājs norāda, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, lai to nekavējoties varētu norobežot no pārējās e-adresē vai e-pastā saņemtās korespondences.**

No Valsts kancelejas tīmekļvietnes www.trauksmescelejs.lv tiešsaistes formā aizpildītie ziņojumi institūcijā būs atpazīstami pēc sūtītāja – Valsts kanceleja – un papildu norādes par trauksmes celšanu.

PASTS UN ZIŅOJUMA IESNIEGŠANA KLĀTIENĒ

Svaigri aicināt trauksmes cēlētus brīvā formā rakstītiem, pa pastu sūtītiem ziņojumiem vai ziņojumiem, kas tiek iesniegti, personīgi ierodoties (piemēram, atstāti pastkastē vai nodoti atbildīgajai personai), pirms ziņojuma teksta pievienot skaidri redzamu norādi “Trauksmes cēlēja ziņojums”. Piemēram, var pirms ziņojuma uz atsevišķas baltas lapas uzrakstīt “Trauksmes cēlēja ziņojums”. Sūtot ziņojumu pa pastu, ieteicams to ielikt papildu aploksnē vai mapītē ar šādu norādi.

MUTISKA ZIŅOJUMA PIENĒMŠANA

Trauksmes cēlēja ziņojumu var sniegt arī mutiski (Iesniegumu likuma 3. panta trešā daļa).

Kompetentā institūcija iekšējās kārtības noteikumos nosaka, kāda ir mutiska ziņojuma pieņemšanas procedūra, ņemot vērā Iesniegumu likuma 3. panta trešo daļu.

Ieteikums ir šādu ziņojumu pieņemt klātienē. To var sākotnēji pārrunāt, tad aicināt personu fiksēt stāstīto rakstiski, lūdzot aizpildīt veidlapu.

Ja ir šaubas par personas identitāti, var lūgt uzrādīt personu apliecinošu dokumentu.⁶

INFORMĀCIJA PERSONĀM, KURAS VĒLAS CELT TRAUKSMI

Informācija, kā iesniegt ziņojumu konkrētajā kompetentajā institūcijā, apkopota tīmekļvietnē www.trauksmescelejs.lv (skat. kompetento institūciju sarakstu).

Atbilstoši labās prakses principiem arī kompetentās institūcijas tīmekļvietnē un telpās izvietojama iespējamiem trauksmes cēlējiem viegli pieejama informācija par trauksmes celšanas iespējām šajā institūcijā, trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapa, kā arī saite/ banneris uz tīmekļvietni www.trauksmescelejs.lv.

7 Trauksmes cēlēja ziņojuma nošķiršana no citiem iesniegumiem

Jāņem vērā, ka daudzās institūcijās jau ir izveidoti īpaši kanāli, kā tām var ziņot par pārkāpumiem to kompetences jomā (piemēram, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā, Valsts ieņēmumu dienestā, Konkurences padomē, Iepirkumu uzraudzības birojā, Iekšējā drošības birojā, Pārtikas un veterinārajā dienestā, Valsts policijā, Patērētāju tiesību aizsardzības centrā). Institūcijas saņem iesniegumus, piemēram, sūdzības, ar lūgumu novērst kādu pārkāpumu to kompetences jomā.

Trauksmes cēlēju ziņojumu aprītei atšķirībā no citiem ziņojumiem vai iesniegumiem par pārkāpumiem ir noteiktas īpašas prasības.

⁶ Saskaņā ar Personu apliecinošu dokumentu likuma 4. panta pirmo daļu par tādu atzīstama personas apliecība un pase (tiek virzīti likuma grozījumi, kas paredz, ka pase vairs nebūs obligāts dokuments, tā vietā visiem obligātas būs personas apliecības ar elektronisko parakstu).

1. variants

Ziņojums ir noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums (uz veidlapas, ar norādi "Trauksmes cēlēja ziņojums"). Tam piemēro trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanai noteiktās prasības.

2. variants

Kāds institūcijā saņemts ziņojums par pārkāpumu vai vispārīgā kārtībā saņemts iesniegums (piemēram, sūdzība) pēc būtības atbilst trauksmes celšanai. Šādā gadījumā to var pārkvalificēt par trauksmes cēlēja ziņojumu (likuma 6. panta piektā daļa).

TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IZSKATĪŠANA KOMPETENTAJĀS INSTITŪCIJĀS – GALVENIE POSMI UN LIKUMA PRASĪBAS

8 Trauksmes cēlēja ziņojuma reģistrācija

Saņemot iesniegumu, kas noformēts uz trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapas vai brīvi rakstīta dokumenta veidā ar norādi "Trauksmes cēlēja ziņojums", veic tā sākotnējo apstrādi.

Ja institūcijā elektroniskā veidā saņemts trauksmes cēlēja ziņojums, kas nav parakstīts ar elektronisko parakstu vai nav veikta iesniedzēja identifikācija (autorizācija), tad atbilstoši labas pārvaldības principiem, likuma jēgai un mērķim, kā arī iesniegumu likuma 2. panta ceturtajai daļai institūcija to reģistrē un veic turpmākās darbības analogiski kā ar citos veidos (kanālos) saņemtiem ziņojumiem. Ja elektroniski saņemts iesniegums bez e-paraksta un neidentificējoties www.latvija.lv, institūcija var sazināties ar personu, kuras vārdā sagatavots ziņojums, lūdzot novērst trūkumus un noformēt to atbilstoši iesniegumu likuma prasībām.

Tā kā datu uzglabāšanas, tai skaitā dokumentu vadības sistēmas pilnveidošana lielākoties ir maksas pakalpojums un prasa ilgāku izstrādes laiku, institūcija veidu, [kādā ziņojumu reģistrēt atsevišķi no pārējās korespondences](#), izvēlas atbilstoši iespējām, piemēram, vienā no šādiem veidiem:

- atsevišķā dokumentu vadības sistēmā reģistrā;
- ieviešot reģistru papīra formātā (žurnāls);
- Excel tabulā (atvērtā biroja XML (Office Open XML) datne).

Institūcija trauksmes cēlēju ziņojumu reģistrēšanai var izmantot esošo dokumentu vadības sistēmu, ja ievadītā informācija par trauksmes cēlēju, tā kontaktinformācija (e-pasts, vārds, uzvārds, adrese u. c.) un ziņojuma teksts ir pieejams tikai atbildīgajām personām.

Var paredzēt, ka ziņojumu reģistrāciju un sākotnējo izvērtēšanu veic viena un tā pati persona, piemēram, kontaktpersona trauksmes celšanas jautājumos.

ZIŅOJUMA REĢISTRĀCIJU UN SĀKOTNĒJO (PIRMŠĶIETAMO) IZVĒRTĒJUMU VEIC OPERATĪVI UN IESPĒJAMI ŠAURĀ PERSONU LOKĀ.

Atkarībā no izvērtējuma rezultāta to turpina skatīt kā trauksmes cēlēja ziņojumu vai kā iesniegumu, ja iesniedzējs devis savu piekrišanu, vai, ja iesniedzējs to nevēlas, ziņojuma virzību neturpina.

Līdz lēmuma pieņemšanai iesniedzēja dati tiek aizsargāti atbilstoši ierobežotas informācijas un personas datu aizsardzības prasībām.

Iesniegumam, kas nav noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums un sākotnēji reģistrēts saskaņā ar kārtību, kādā reģistrē fiziskās personas iesniegumus, bet par kuru tiek secināts, ka tā ir trauksmes celšana, veic atbilstošu atzīmi iesniegumu reģistrācijas reģistrā un veic atkārtotu reģistrāciju saskaņā ar kārtību, kādā institūcijā notiek trauksmes cēlēju ziņojumu reģistrācija.

Atkarībā no sākotnējā izvērtējuma (ir vai nav trauksmes cēlēja ziņojums) veic atbilstošu atzīmi reģistrā vai atkārtotu reģistrāciju (atbilstoši ziņojuma sniedzēja informācijai).

REĢISTRĀCIJAS NUMURS

Reģistrācijas numura veidošana ir institūcijas ziņā. Veidojot numuru, vēlamams, lai tajā tiktu ietverts:

- gads;
- institūcijas nosaukuma saīsinājums;
- konkrētā reģistra nosaukuma saīsinājums;
- kārtas numurs;
- atzīme par statusu – ierobežotas pieejamības (IP) dokuments.

Piemēram, iespējams Valsts kancelejā reģistrētā trauksmes cēlēja iesnieguma reģistrācijas numurs ir 2019-VKTC-1-IP.

ATKĀRTOTA SAZINĀŠANĀS AR PERSONU, KURA IESNIEGUSI TRAUKSMES CĒLĒJA ZIŅOJUMU

Likumā ir noteiktas prasības tam, kas iesniedzējam jānorāda trauksmes cēlēja ziņojumā (likuma 6. panta pirmā, otrā un trešā daļa). Vienlaikus var būt gadījumi, kad, piemēram, iesniedzējs ziņojumā aiz neuzmanības nav ietvēris kādu informāciju, kas nepieciešama, lai kompetentā institūcija varētu izvērtēt un pieņemt lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu.

Likums nenosaka procesuālo kārtību, kā rīkoties šādā gadījumā, taču, ņemot vērā labas pārvaldības principu un likuma mērķi, kompetentajai institūcijai, ja tas ir objektīvi iespējams un trūkumi iesniegumā acīmredzami varētu būt radušies aiz neuzmanības, noteiktajā termiņā jāsaņemas (piemēram, persona ziņojumā ir norādījusi arī savu telefona numuru) ar attiecīgo personu, lūdzot iesniegt papildu informāciju vai precizēt ziņojumu. Kompetentās institūcijas rīcībai šādā situācijā jābūt samērīgai un vērstai uz likuma mērķa sasniegšanu. Vienlaikus ir svarīgi lietderīgi un efektīvi izmantot institūcijas resursus. Ja persona, saņemot informāciju, ka iesniegums nav trauksmes cēlēja ziņojums, jo neatbilst konkrētai pazīmei, var novērst konstatētos trūkumus, ziņojumu var iesniegt atkārtoti.

Ja iesniegums netiek atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu, bet iesniedzējs vēlas, ka to reģistrē atbilstoši iestādē noteiktajai fizisko personu iesniegumu reģistrēšanas kārtībai, piezīmēs vai kādā citā veidā veic atzīmi par to, ka iesniegums sākotnēji tika pieteikts kā trauksmes cēlēja ziņojums, bet par tādu netika atzīts. Šī atzīme būs nepieciešama, lai noteiktā laikā apkopotu datus par tiem ziņojumiem, kuri netika atzīti par trauksmes cēlēja ziņojumiem un kuru turpmākā aprīte notika atbilstoši fizisko personu iesniegumu aprītei noteiktajai kārtībai.

9 Trauksmes celšanas pazīmju izvērtēšana

Saskaņā ar likumu trauksmes cēlētājs ir ikviens **fiziska persona**, kura sniedz informāciju par iespējamu pārkāpumu, kas var kaitēt **sabiedrības interesēm**, ja persona šo informāciju **uzskata par patiesu** un tā gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas **saistītas ar darba pienākumu veikšanu**. Savukārt apzināti nepatiesu ziņu sniegšana, valsts noslēpumu saturošas informācijas izpaušana un ziņošana tikai par personīgu interešu aizskārumu nav uzskatāma par trauksmes celšanu (likuma 1. panta pirmās daļas 4. punkts un 3. panta otrā daļa).

Katru reģistrēto ziņojumu iestādes atbildīgā persona saņemšanas secībā nekavējoties izskata un septiņu dienu laikā sākotnēji (pirmšķietami) izvērtē, vai ziņojumā ietvertā informācija liecina, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums un atbilst trauksmes celšanas pazīmēm.

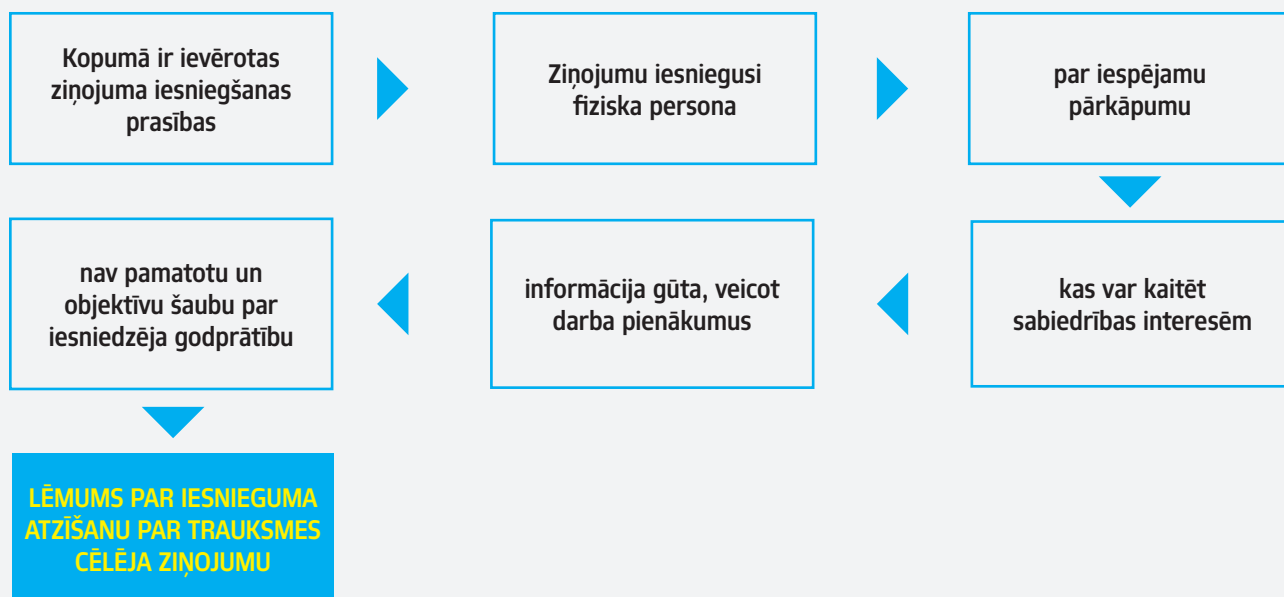
Vienkāršota procedūra (sniegtā informācija acīmredzami neatbilst trauksmes celšanai)

Svarīgi lietderīgi un efektīvi izmantot iestādes resursus trauksmes celšanas jomā un veltīt uzmanību sabiedriski nozīmīgiem pārkāpumiem, par kuriem ziņo trauksmes cēlēji.

Tādēļ, ja iesniegtā informācija acīmredzami un neapstrīdami liecina, ka tās iesniedzējs nav atzīstams par atbilstošu trauksmes cēlēja statusam (piemēram, informāciju sniedz juridiska persona, informācija ir par kaimiņu attiecībām, par personīgu strīdu ar darba devēju, par apmeklējuma laikā iestādē gūtiem novērojumiem, par uzņēmumā iegādātiem produktiem u. tml.), atbildīgā persona sagatavo vēstules projektu ziņojuma iesniedzējam, norādot, ka viņa ziņojums saskaņā ar trauksmes celšanas pazīmēm nav atzīstams par trauksmes cēlēja ziņojumu.

Ja ziņojuma iesniedzējs tam piekrīt, ziņojumu var reģistrēt kā iesniegumu un izskatīt atbilstoši iestādē noteiktajai fizisko personu iesniegumu aprītes kārtībai

TRAUKSMES CELŠANAS PAZĪMJU KONTROLSARAKSTS

KONTROLJAUTĀJUMI TRAUKSMES CELŠANAS PAZĪMJU IZVĒRTĒŠANAI

Kopumā ir ievērotas ziņojuma noformēšanas un iesniegšanas prasības

Trauksmes cēlējam ir saistošas iesniegumu likuma 3. pantā noteiktās prasības⁷. Tāpat iesniegumā norādāms, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums vai izmantojama trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapa (1. pielikums). Ja persona ir iesniegusi iesniegumu, nenorādot, ka tas ir trauksmes cēlēja ziņojums, tad līdz iesnieguma izskatīšanai pēc būtības persona var lūgt vai kompetentā institūcija var ierosināt šo iesniegumu atzīt par trauksmes cēlēja ziņojumu (likuma 6. pants).

Trauksmes cēlēja ziņojumā persona norāda tās rīcībā esošo informāciju saistībā ar pārkāpumu, tostarp:

- 1) pārkāpuma aprakstu, minot konkrētus faktus (pievieno dokumentu kopijas, ja tādas ir personas rīcībā, kas apstiprina iesniegumā minētos apstākļus);
- 2) informāciju par fiziskām vai juridiskām personām, ja ir pamats uzskatīt, ka tās ir iesaistītas pārkāpuma izdarīšanā;
- 3) papildus norāda, vai informācija par pārkāpumu gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas saistītas ar darba pienākumu veikšanu;
- 4) vai par šo pārkāpumu jau ir ziņots iepriekš (pievienojot atbildi, ja tāda saņemta).

Šīs prasības izriet no likuma, taču izstrādātajā trauksmes celšanas veidlapā ir ietverti arī citi jautājumi, piemēram, vai persona vēlas, lai iesniegums tiek izskatīts saskaņā ar iesniegumu likumu, ja iesniegums netiek atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu. Jāņem vērā, ka papildu informācijas norādīšanai ir ieteikuma raksturs un tā palīdz iestādes darba organizēšanā, bet šādas informācijas trūkums nevar būt par pamatu iesnieguma (ziņojuma) neizskatīšanai (par trūkumiem trauksmes cēlēja ziņojumā papildus sk. arī 7. nodaļā).

⁷ Iesniegumu likuma 3. pants:

(1) Iesniegumu iesniedz iestādei, kuras kompetencē ir izskatīt iesniegumu pilnībā vai kādā tā daļā.

(2) Iesniegumā norādāmas ziņas par tā iesniedzēju (fiziskajai personai – vārds un uzvārds, kā arī adrese un, ja nepieciešams, citas ziņas, kas palīdz sazināties ar iesniedzēju; juridiskajai personai – nosaukums un juridiskā adrese).

(3) Iesniegumu var iesniegt rakstveidā, elektroniskā veidā vai izteikt mutvārdos. Mutvārdos izteiktu iesniegumu, ja nepieciešams, privātpersonas klātbūtnē noformē rakstveidā un iesniedz tā kopiju iesniedzējam.

(4) Iesniegumam, ja nepieciešams, pievieno dokumentu kopijas, kas apstiprina iesniegumā minētos apstākļus.

(5) Iesniegumu un atbilžu reģistrācijas kārtību nosaka iestādes vadītājs.

Saskaņā ar likumu trauksmes cēlēja ziņojumu nevar iesniegt anonīmi, jo, ja ziņojums iesniegts, neidentificējot iesniedzēju, nav iespējams nodrošināt personas aizsardzību. Tomēr arī anonīmu iesniegumu izskatīšana var veicināt iespējamo pārkāpumu novēršanu (ja iesniegumā minētā informācija ir pietiekama, lai izskatītu konkrēto gadījumu), bet, lai persona saņemtu likumā paredzētās aizsardzības garantijas, ziņojumā ir jānorāda ziņas par iesniedzēju. Šādos gadījumos anonīmais iesniedzējs būtu jāaizsargā tiktāl, cik institūcija to var identificēt, ja informācija par iespējamo pārkāpumu tomēr tiek izvērtēta.

Trauksmes cēlēja ziņojumu iesniegusi fiziska persona

Trauksmes cēlēja ziņojumu var iesniegt tikai fiziska persona. Trauksmes celšanas likuma izpratnē trauksmes cēlēja ziņojumu nevar iesniegt juridiska persona.⁸

Persona sniedz informāciju par iespējamu pārkāpumu

Saskaņā ar likumu pārkāpums ir noziedzīgs nodarījums, administratīvs pārkāpums vai cits tiesību normu pārkāpums vai saistošu ētikas vai profesionālo normu pārkāpums (likuma 1. panta pirmās daļas 3. punkts). Līdz ar to šis termins ir ļoti plašs, un tas ietver gan tiesību normu, gan saistošu ētikas vai profesionālo normu pārkāpumu. Pārkāpums var būt iekšēju tiesību normu pārkāpums, neētiska rīcība, kā arī profesijā, jomā vai nozarē apstiprinātu standartu pārkāpums, likumu, Ministru kabineta izdotu tiesību aktu, pašvaldību saistošo noteikumu, Eiropas Savienības regulu un direktīvu, Latvijai saistošu starptautisku dokumentu un citu saistošu priekšrakstu pārkāpums.

Pārkāpums ir noticis, notiek vai var notikt. Proti, informāciju var sniegt arī par iespējamu pārkāpuma plānošanu, organizēšanu, notiekošu vai jau notikušu iespējamu pārkāpumu.

Trauksmes cēlētājam jāpauž savas bažas, aizdomas, taču uz viņu negulstas visu pierādījumu iegūšanas slogs, jo personai, kas vēlas celt trauksmi, var nebūt juridisku zināšanu, lai izvērtētu, kā kvalificēt novēroto darbību, bet var būt pietiekams pamats uzskatīt, ka šo darbību ir svarīgi novērst, jo tā radījusi, rada vai var radīt kādu apdraudējumu.

Valsts noslēpumu saturošas informācijas izpaušana nav uzskatāma par trauksmes celšanu.

Likuma 3. panta pirmajā daļā⁹ ir nosaukti iespējamie pārkāpumi, par kuriem var celt trauksmi, taču likumā ietvertais uzskaitījums nav izsmeltošs.

Informācija par iespējamu pārkāpumu gūta, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas saistītas ar darba pienākumu veikšanu

Trauksmi ceļ, sniedzot informāciju, kas gūta saistībā ar trauksmes cēlēja profesionālo darbību, ar darba pienākumu veikšanu. Likumā ir ietverta leģāldefinīcija, ka darba pienākumu veikšana ir noteikta darba, tostarp brīvprātīgā darba, profesionālo vai amata (dienesta) pienākumu veikšana vai pakalpojumu sniegšana likumdošanas, izpildvaras vai tiesu varas institūcijā vai privāto tiesību juridiskajā personā (likuma 1. panta pirmās daļas 1. punkts).

Tas ietver gan darba pienākumu pildīšanu privātajā sektorā, gan publiskajā sektorā. Informācija var būt gūta, esot darba tiesiskajās attiecībās, valsts civildienesta un citās valsts dienesta attiecībās, īpašo amatu attiecībās, esot pašnodarbinātajam, strādājot privāto tiesību juridiskajā personā, pildot uzņēmuma līgumu, sniedzot pakalpojumu, darbojoties kādā profesijā, veicot brīvprātīgu darbu u. c., proti, trauksmes cēlētājs ziņo par kādu rīcību, kuru novēro, esot "iekšienē". Trauksmes cēlētājam ir profesionāla izpratne un zināšanas, kas palīdz saprast, ka notiekošais var radīt kaitējumu.

Nav būtiski, vai informācija gūta, fiziski atrodoties darbavietā vai esot ārpus tās. Piemēram, informāciju var iegūt, pildot kādu līgumu, bet neatrodoties ne pie vienas no līgumslēdzēju pusēm (piemēram, personai ir līgums par pakalpojumu sniegšanu ar vienu valsts iestādi, kuru izpilda citā iestādē).

⁸ Juridiskā persona var celt trauksmi, par pārkāpumu ziņojot iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā.

⁹ Trauksmes celšanas likuma 3. panta pirmā daļa: Trauksmes cēlētājam ir tiesīgs celt trauksmi īpaši par šādiem pārkāpumiem: 1) amatpersonu bezdarbību, nolaidību vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu; 2) korupciju; 3) krāpšanu; 4) publiskas personas finanšu līdzekļu vai mantas izšķērdēšanu; 5) izvairīšanos no nodokļu samaksas; 6) sabiedrības veselības apdraudējumu; 7) pārtikas drošības apdraudējumu; 8) būvniecības drošības apdraudējumu; 9) vides drošības apdraudējumu; 10) darba drošības apdraudējumu; 11) sabiedriskās kārtības apdraudējumu; 12) cilvēktiesību pārkāpumu; 13) pārkāpumu publisko iepirkumu jomā; 14) pārkāpumu finanšu un kapitāla tirgus sektorā; 15) konkurences tiesību pārkāpumu.

Iespējamais pārkāpums var kaitēt sabiedrības interesēm

Trauksmi ceļ sabiedrības interesēs, ar to saprotot, ka iespējamais pārkāpums apdraud kādu noteiktu sabiedrības grupu, proti, trauksmes cēlējs nav tikai personīgi ieinteresēts, bet viņš var būt arī daļa no apdraudētās sabiedrības grupas. Tas nozīmē, ka trauksme tiek celta gadījumā, ja noticis kāds sabiedriski nozīmīgs pārkāpums un tā dēļ var tikt apdraudēta vai ir apdraudēta kāda sabiedrības daļa. Sabiedrības daļa var būt, piemēram, uzņēmums, uzņēmuma darbinieki, iestāde, pilsēta, pensionāri, lauksaimnieki, bērni, iedzīvotāji, kas dzīvo noteiktā teritorijā, kā arī citas grupas. Arī pats iesniedzējs var būt daļa no skartās sabiedrības grupas. Piemēram, uzņēmumā ražotie produkti apdraud veselību, uzņēmuma darbības rezultātā tiek piesārņota daba, būvniecības uzņēmumā darbinieks novēro tādu būvniecības norisi, kas apdraud cilvēka dzīvību, u. tml.

Rīcība, kuras galvenais motīvs ir personīga sūdzība, personīgas nesaskaņas vai kāda personīga, tostarp materiāla, labuma gūšana, nav trauksmes celšana. Proti, saskaņā ar likumu **ziņošana tikai par personīgu interešu aizskārumu nav uzskatāma par trauksmes celšanu** (likuma 3. panta otrā daļa). Līdz ar to par trauksmes celšanu nav uzskatāma informācijas sniegšana, piemēram, par kaimiņu attiecībām, par personīgu strīdu ar darba devēju u. tml.

Persona šo informāciju uzskata par patiesu

Ņemot vērā trauksmes celšanas sistēmas mērķi, trauksmes cēlējs atbildīgi un godprātīgi izvērtē informāciju, kuru tas norāda ziņojumā, un, cik iespējams, pārliecinās, ka sniegtā informācija ir patiesa.

Trauksmes cēlēja ziņojums jāuzskata par tādu, kas sniegts labā ticībā, ja vien nav pierādījumu, kas liktu to apšaubīt. Piemēram, ir pamatotas aizdomas, ka personas sniegtās informācijas pamatā ir personīgs aizvainojums, naidis vai cerība saņemt personīgu labumu, tostarp finansiālu ieguvumu, vai norādīta pretrunīga informācija, vai ir kādi citi apstākļi, kas liecina par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu.

Vienlaikus jānorāda, ka trauksmes cēlējs var godīgi kļūdīties, respektīvi, pastāv iespēja, ka pārbaudes rezultātā pārkāpums netiek atklāts, jo personai, kura vēlas celt trauksmi, var nebūt juridisku zināšanu, lai izvērtētu, kā kvalificēt novēroto darbību, bet var būt pietiekams pamats uzskatīt, ka šo darbību ir svarīgi novērst, jo tā radījusi, rada vai var radīt kādu apdraudējumu.

Ja trauksmes cēlēja ziņojumā apzināti sniegta nepatiesa (melīga) informācija, tad tā nav trauksmes celšana un šādai personai nepiešķir nekādas aizsardzības garantijas, un par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu viņu var saukt pie likumā noteiktās atbildības.

IETEIKUMI IZVĒRTĒJUMA NORISEI

Iesnieguma atbilstību trauksmes celšanas pazīmēm izvērtē un lēmumu pieņem atbilstoši institūcijas iekšējās kārtības noteikumiem par trauksmes cēlēju ziņojumu izvērtēšanu un izskatīšanu.

Pēc visu norādīto trauksmes cēlēja ziņojuma pazīmju izvērtēšanas institūcijā noteiktā atbildīgā amatpersona (sk. 3. nodaļu) pieņem lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu.

Ziņojuma izvērtēšanā ieteicama atbildības dalīšana jeb "četrus acu princips", kur pazīmes izvērtē viena persona, bet izvērtējumu caurskata vēl cita iesaistītā persona, piemēram, trauksmes cēlēja ziņojuma pazīmes izvērtē atbildīgā persona, kas nodrošina trauksmes cēlēju ziņojumu reģistrāciju, bet lēmuma pamatojumu caurskata persona, kura ir tiesīga parakstīt lēmumu par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu (institūcijai piemērotākā rīcības modeļa izveide un atbildīgo personu noteikšana ir institūcijas kompetencē, sk. 3.nodaļu). Tas nodrošinātu daudz lielākas iespējas, ka tiek identificētas un novērstas neuzmanības kļūdas vai novērsti iespējamie interešu konflikti.

10 Atbildes vēstule iesniedzējam (par to, vai iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu)

Triju dienu laikā pēc tam, kad pieņemts lēmums atzīt vai neatzīt iesniegumu par trauksmes cēlēja ziņojumu, iesniedzēju par to informē, nosūtot viņam atbildes vēstuli. (Vadlīniju 2. pielikumā ir sniegta atbildes vēstules paraugs.) Atbildes vēstuli ziņojuma iesniedzējam paraksta amatpersona, kurai institūcijā deleģētas šādas tiesības.

Nosakot paraksttiesīgo personu, ņem vērā, ka jāsauglabā ierobežots to personu skaits, kuras var piekļūt ziņotāja personas datiem, un jānodrošina trauksmes cēlēja aizsardzība. Ieteicams tiesības parakstīt atbildes vēstuli deleģēt atbildīgajai personai trauksmes celšanas jomā.

Lēmuma tiesiskā daba

Lēmums par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu nav administratīvais akts, un likumā nav paredzēta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība gadījumā, ja personas iesniegums nav atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu. Personai nav subjektīvu tiesību prasīt, lai tiktu ierosināta un izmeklēta lieta par konkrēto pārkāpumu un lai kāda cita persona tā rezultātā tiktu saukta pie atbildības. Personai ir tiesības informēt par iespējamu pārkāpumu un baudīt aizsardzību no personām, pret kurām ziņojums iesniegts. Ja likumā noteiktās prasības nav ievērotas, personu informē par to, ka iesniegums nav atzīstams par trauksmes cēlēja ziņojumu, un norāda iemeslus, kāpēc.

SVARĪGI. Ja iesniegums nav atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu, to pēc saskanošanas ar iesniedzēju var virzīt izskatīšanai atbilstoši tā saturam, piemēram, iesniegumu likumā vai Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Ja to izskata iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā, institūcijai ir saistoša tajā noteiktā iesniegumu izskatīšanas kārtība, t. sk. atbildes sniegšanas termiņš

11 Pseidonimizācija

Pseidonimizācija veicama uzreiz pēc tam, kad kompetentā institūcija atzinusi iesniegumu par trauksmes cēlēja ziņojumu, vai tiklīdz gūta pārlicība, ka šis ir trauksmes celšanas gadījums.

Līdz lēmuma pieņemšanai iesniedzēja identitāte jāaizsargā atbilstoši ierobežotās pieejamības informācijas statusam.

Lai paātrinātu ziņojuma turpmāku virzību, kā arī ņemot vērā citus lietderības apsvērumus, pseidonimizāciju var veikt sākotnējā izvērtējuma procesā, kolīdz gūta pārlicība, ka tā ir trauksmes celšana.

Likuma 6. panta piektajā daļā paredzētajos gadījumos, ja fiziskās personas iesniegumu atzīst par trauksmes cēlēja ziņojumu, šo iesniegumu, cik iespējams operatīvi, pārreģistrē kā trauksmes cēlēja ziņojumu un veic pseidonimizāciju.

Pseidonimizācija ir personas datu apstrāde, ko veic tādā veidā, lai personas datus vairs nebūtu iespējams saistīt ar konkrēto datu subjektu. Informācija, kas ļautu šo personu atpazīt, tiek turēta atsevišķi, kā arī tiek veikti tehniski un organizatoriski pasākumi, lai personas dati netiktu sasaistīti ar identificējamu personu (Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti – Vispārīgā datu aizsardzības regula).

Pseidonimizācijas mērķis ir identitātes maskēšana, piemēram, cita – izdomāta (neīsta) – vārda, numura, identifikatora piešķiršana personai.

Likuma izpratnē pseidonimizācijas mērķis ir pasargāt trauksmes cēlēju no nelabvēlīgām sekām, kuras viņam vai viņa radniekiem var radīt tie, par kuriem viņš ir sniedzis informāciju, veicot darba pienākumus vai dibinot tiesiskās attiecības, kas saistītas ar darba pienākumu veikšanu.

Vislielākais nelabvēlīgu seku radīšanas risks ir gadījumā, ja trauksmes cēlētājs izmanto iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, jo tad informācijas neatļautas izpaušanas gadījumā persona nepastarpināti atrodas ar iestādi attiecībā "viens pret vienu" un viņai nav "aizsargbarjeras" citas kompetentas institūcijas vai trauksmes cēlēja kontaktpunkta veidā. Tāpēc no ziņotāja aizsardzības un no trauksmes celšanas mehānisma uzticamības viedokļa pseidonimizācija ir būtisks elements, īpaši attiecībā uz iekšēji saņemtiem ziņojumiem.

Originālā un pseidonimizētā datne (ziņojuma oriģināls un pseidonimizētā kopija) nedrīkst atrasties vienuviet.

IETEIKUMI APZĪMĒJUMA IZVĒLEI TRAUKSMES CĒLĒJA PSEIDONIMIZĀCIJAI

Trauksmes cēlēja pseidonimizācijai ieteicams izvēlēties 4-5 ciparu un burtu kombināciju. Šī kombinācija, attiecīgi mainot kārtas skaitli, turpmāk izmantojama arī pārējo trauksmes cēlēju pseidonimizācijas procesā.

TRAUKSMES CĒLĒJA ZIŅOJUMS

Mani sauc Aija Liepiņa. Es rakstu par mūsu bērnu, aprūpes centru "Ziediņi". Es strādāju bērnu mājās jau 10 gadus. Es esmu medmāsa. Pie mums dzīvo daudz bērnu, ap 50.

Es strādāju 2. nodaļā. Pēdējos trīs–četrus mēnešus pret bērniem neizturas labi. Vakar [notikuma apraksts, personas fakti]. Pirms nedēļas bija šāds notikums [notikuma apraksts, personas fakti].

Nosūtu dažas fotogrāfijas, kur tas ir redzams, un nokopēju divus dokumentus.

Mana kontaktinformācija:

aija.l@gmail.com

Telefons 29123456

TRAUKSMES CĒLĒJA DK107 ZIŅOJUMS

Mani sauc [redzams]. Es rakstu par mūsu bērnu, aprūpes centru "Ziediņi". Es strādāju bērnu mājās jau [redzams] gadus. Es esmu [redzams]. Pie mums dzīvo daudz bērnu, ap 50.

Es strādāju [redzams] nodaļā. Pēdējos trīs–četrus mēnešus pret bērniem neizturas labi. Vakar [notikuma apraksts, personas fakti]. Pirms nedēļas bija šāds notikums [notikuma apraksts, personas fakti].

Nosūtu dažas fotogrāfijas, kur tas ir redzams, un nokopēju divus dokumentus.

Mana kontaktinformācija:

[redzams]

Telefons [redzams]

Lai trauksmes cēlētājam nodrošinātu pienācīgu aizsardzību, rūpīgi jāizlasa viss ziņojums un tam pievienotie dokumenti, pārlicinoties, kādus personas datus un citu informāciju tie satur, pēc kuras ziņojumu iesniegusi persona būtu nepārprotami identificējama.

Katrs gadījums jāvērtē individuāli, lai personas aizsardzībai nepieciešamās darbības dokumentu apstrādē samērotu ar šai apstrādei nepieciešamajiem administratīvajiem resursiem un izmantotu tos lietderīgi.

Piemēram, amata/statusa norāde lielā iestādē/uzņēmumā, kurā ir daudz nodarbināto ar vienādu amatu/statusu, personas identificēšanu padara ļoti mazticamu atšķirībā no mazas iestādes/uzņēmuma, kur šādu nodarbināto skaits nav liels un personu var viegli identificēt. Pirmajā gadījumā šo informāciju var neaizsegt, bet otrajā – tas jādara obligāti.

Atbildīgā persona, pirmkārt, izvērtē ziņojumu un tam pievienotos dokumentus, lai identificētu aizklājamo informāciju, un, otrkārt, to nomaskē. To var darīt elektroniskā formā jaunā datnē vai izdrukātajā ziņojumā (ja ziņojums iesniegts papīra formā – ziņojuma kopijā), aizkrāsojot personas datus (vārdu, uzvārdu, citu informāciju, kura ļauj personu identificēt, – skatīt tālāk definīciju "personas dati"), un to vietā ierakstot izvēlēto pseidonīmu.

Šī pseidonimizācijas procesa izpildes precizitāte ir ļoti būtiska arī tādēļ, ka ziņojuma apstrādē, lai taupītu administratīvos resursus, jāievēro princips "ar pirmo reizi izdarīts pareizi", t. i., lai turpmākajā darbā ar ziņojumu būtu izmantojams jau pirmajā reizē precīzi pseidonimizētais ziņojums.

Šādi apstrādātu ziņojumu un tam pievienotos dokumentus (ar pseidonimizētiem personas datiem) ar attiecīgu pazīmi (lai būtu iespējams atšķirt pseidonimizēto versiju) ievieto attiecīgajā institūcijas izveidotajā trauksmes cēlēja ziņojumu reģistrā.

Turpmākajam ziņojuma izvērtējumam tiek virzīta pseidonimizētā datne, un trauksmes cēlēja personas datus nodod tikai personām, kurām tie objektīvi nepieciešami ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai.

Personas dati

“Personas dati ir jebkura informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisku personu (datu subjekts). Identificējama fiziska persona ir tāda, kuru var tieši vai netieši identificēt, jo īpaši atsaucoties uz identifikatoru, piemēram, minētās personas vārdu, uzvārdu, identifikācijas numuru, atrašanās vietas datiem, tiešsaistes identifikatoru vai vienu vai vairākiem minētajai fiziskajai personai raksturīgiem fiziskās, fizioloģiskās, ģenētiskās, garīgās, ekonomiskās, kultūras vai sociālās identitātes faktoriem.”

Avots: Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti – Vispārīgā datu aizsardzības regula

12 Trauksmes cēlēja ziņojums – ierobežotas pieejamības informācija

Likuma 11. panta otrajā daļā trauksmes cēlēja ziņojumam un pievienotajiem dokumentiem noteikts statuss “ierobežotas pieejamības informācija”.

Iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, uzreiz jāreģistrē kā ierobežotas pieejamības dokuments.

Ziņojumam atbilstoši likumam visā tā aprites (tai skaitā glabāšanas) laikā ir statuss “ierobežotas pieejamības informācija”. Institūcija nodrošina ziņojuma apriti, ieskaitot reģistrāciju, atbilstoši šim statusam. Uz ziņojuma nav jāveic atsevišķas statusu apliecināšanas atzīmes, jo statuss ir noteikts ar likumu, nevis ar iestādes lēmumu.

Ja ziņojums vai tā pielikumi tiek izdrukāti vai ir iesniegti papīra formā, atbildīgā persona tos pārnēsā un glabā vāciņos ar atbilstošu norādi.

13 Trauksmes cēlēja ziņojuma pārsūtīšana

Ja, iepazīstoties ar iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, sākotnēji ir acīmredzami saprotams vai pēc iepazīšanās ar tā saturu rodas pamats uzskatīt, ka iesniegumā minētās informācijas pārbaude nav institūcijas kompetencē, institūcija, kas saņēmusi šādu iesniegumu, iespējami drīz to pārsūta attiecīgajai institūcijai pēc piekritības ar norādi “Trauksmes cēlēja ziņojums”.

Ja saņemtais iesniegums nav institūcijas kompetencē, to 10 dienu laikā no saņemšanas dienas pārsūta izskatīšanai pēc piekritības (likuma 7. panta otrā daļa). Vienlaikus jāņem vērā, ka, saņemot iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, institūcijai nekavējoties ir jāuzsāk tā pirmšķietamā atbilstības izvērtēšana un septiņu dienu laikā jāpieņem lēmums par tā atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu. Līdz ar to iespējami drīz pēc tam, kad saņemts iesniegums, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, jānosaka atbilstošā kompetentā institūcija un iesniegums jāpārsūta.

Likuma prasība nekavējoties uzsākt ziņojuma atbilstības izvērtēšanu ir ietverta, lai nodrošinātu pēc iespējas ātrāku lēmuma pieņemšanu attiecībā pret iesniedzēju, sniedzot aizsardzības garantijas, un kompetentā institūcija varētu reaģēt iespējami ātri, ja, pamatojoties uz sniegto informāciju, nepieciešama tūlītēja aktīva iestādes darbība iespējamā pārkāpuma novēršanai (piemēram, var notikt vai ir noticis vides piesārņojums, plānota kukuļa nodošana u. tml.).

Institūcija, kas pārsūta papīra formā iesniegtu ziņojumu, pārsūta šī ziņojuma oriģinālu, nesaglabājot sev kopiju, lai bez pamata neglabātu personas datus. Pārsūtītāja institūcija fiksē tikai reģistrācijas datus un pārsūtīšanas faktu. Ja ziņojums papīra formā jāpārsūta vairākām institūcijām, pirmajai nosūta oriģinālu, pārējām – apliecinātu kopiju.

Ja tiek pārsūtīts elektroniski saņemts ziņojums, pārsūtītāja institūcija to glabā īslaicīgi un dzēš atbilstoši institūcijā noteiktajai kārtībai.

Ja saņemts pārsūtīts iesniegums, nekavējoties uzsāk tā izvērtēšanu, bet, nosakot termiņu lēmuma pieņemšanai, ņem vērā dienu, kad iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, pārsūtījusi institūcija, kas to saņēma pirmā (analogiski iesniegumu likumā noteiktajam).

Pārsūtīšanas gadījumā sākotnējo izvērtējumu veic institūcija, kurai ziņojums ir piekritīgs, un turpmākās darbības, tai skaitā pseidonimizāciju, veic atbilstoši izvērtējuma rezultātam.

Kompetentā institūcija vislabāk pārzina konkrēto jautājumu un visprecīzāk var konstatēt, kurus personas datus nepieciešams pseidonimizēt.

Iestāde, kas pārsūta iesniegumu pēc piekritības, nekavējoties informē arī iesniedzēju par to, ka iesniegums pārsūtīts (vēstules paraugs šo vadlīniju 3. pielikumā), un norāda pārsūtīšanas laiku, kompetento institūciju un, ja iespējams, kontaktpersonu.¹⁰

Saziņai ar iesniedzēju izmanto veidlapā norādīto kontaktinformāciju vai citu iespējami efektīvāko un drošāko saziņas veidu (kanālu).

Tāpat kā veicot jebkuras citas darbības ar iesniegumu, kas noformēts kā trauksmes cēlēja ziņojums, arī pārsūtīšanas gadījumā aizsargā trauksmes cēlēja identitāti, jo iesnieguma pārsūtīšana var radīt identitātes aizsardzības apdraudējumu.

Ziņojumu pārsūta attiecīgās kompetentās institūcijas kontaktpersonai trauksmes celšanas jautājumos, izmantojot institūcijas norādīto vēlamo veidu, kā iesniegt tai adresētus trauksmes cēlēju ziņojumus.¹¹

14 Trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšana pēc būtības

Ja ir pieņemts lēmums par iesnieguma atzīšanu par trauksmes cēlēja ziņojumu, kompetentā institūcija uzsāk trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanu pēc būtības un, konstatējot pārkāpumu, saskaņā ar normatīvajiem aktiem (likuma 7. panta trešā daļa) piemēro atbildību trauksmes cēlēja ziņojumā norādītā pārkāpuma veicējam. Likums neregulē īpašu procesuālo kārtību trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai pēc būtības, līdz ar to trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšana pēc būtības tiek veikta uz attiecīgo kompetento institūciju attiecināmajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Ja saņemtais iesniegums ir vairāku institūciju kompetencē, to var izskatīt kopīgi (likuma 7. panta otrā daļa). Gan kopīgi izskatot trauksmes cēlēja ziņojumu, gan informācijas pieprasījuma gadījumā kompetentās institūcijas sadarbojas. Ņemot vērā, ka trauksme tiek celta sabiedrības interesēs, būtiska ir pārkāpuma izskatīšanas efektivitāte, raugoties nevis no atsevišķas iestādes viedokļa, bet gan no sabiedrības vai tās daļas interešu aizsardzības kopumā.

Ja trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas laikā rodas aizdomas par pārkāpumu, kura izskatīšana nav attiecīgās institūcijas kompetencē, ziņojumu pārsūta izskatīšanai pēc piekritības (likuma 7. panta trešā daļa). Tas attiecas gan uz gadījumiem, kad institūcija, izskatot ziņojumu pēc būtības, konstatē, ka pārkāpums tomēr ir citas institūcijas kompetencē, gan arī uz gadījumiem, kad papildus pārkāpumam, par kuru iesniegts trauksmes cēlēja ziņojums, rodas aizdomas par citiem pārkāpumiem un to izskatīšana nav attiecīgās institūcijas kompetencē.

Institūcijai, kura izskata trauksmes cēlēja ziņojumu, ir tiesības pieprasīt un saņemt no citām juridiskām un fiziskām personām informāciju, kas nepieciešama lietas apstākļu noskaidrošanai (likuma 7. panta ceturrtā daļa). Vienlaikus jāņem vērā, ka institūcijas rīcība nedrīkst apdraudēt trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību. Arī uz papildu informāciju attiecas likuma prasība, ka trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas materiāliem ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss.

Trauksmes cēlēja personas datus var nodot tikai personām (institūcijām), kurām tie nepieciešami trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai (likuma 11. panta trešā daļa). Līdz ar to institūcija ar pienācīgu rūpību izvērtē nepieciešamību nodot citām personām (institūcijām) trauksmes cēlēja

¹⁰ Informācija par institūciju kontaktpersonām trauksmes celšanas jautājumos pieejama www.trauksmescelejs.lv

¹¹ Šī informācija, cik iespējams aptverot būtiskākās valsts institūcijas, ir norādīta www.trauksmescelejs.lv

personas datus vai informāciju, kas varētu apdraudēt trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību. Tas attiecas gan uz informācijas apriti kompetentās institūcijas ietvaros (ziņojuma nodošana tikai tām personām, kuras tiesīgas un kompetentas izskatīt attiecīgo ziņojumu), gan uz ziņojuma pārsūtīšanu izskatīšanai pēc piekritības.

Kompetentajā institūcijā izskatīto trauksmes cēlēju ziņojumu glabāšana

Trauksmes cēlēju ziņojumus un ar to saistītos materiālus kompetentajā institūcijā glabā piecus gadus un par turpmāko glabāšanas termiņu lemj atbilstoši konkrēto ziņojumu izskatīšanas rezultātam (piemēram, izvērtēšanas procesā nekādi pārkāpumi nav konstatēti, izskatīšana pabeigta; izvērtēšanas procesam seko tiesvedība u.tml.)

15 Trauksmes cēlēja informēšana par ziņojuma izskatīšanas gaitu

Par trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas gaitu trauksmes cēlēju informē divu mēnešu laikā no dienas, kad personas iesniegums atzīts par trauksmes cēlēja ziņojumu (likuma 7. panta piektā daļa). Šī regulējuma mērķis ir nodrošināt trauksmes cēlējam atgriezenisko saiti, taču tas nenozīmē, ka ziņojuma izskatīšanai pēc būtības būtu noteikts divu mēnešu termiņš.

Likums nosaka minimālās prasības atgriezeniskās saites sniegšanai, taču, ņemot vērā trauksmes cēlēja pilsonisko aktivitāti un likuma mērķi, trauksmes cēlējam būtu jānodrošina iespēja regulāri saņemt informāciju par viņa ziņojuma izskatīšanas gaitu jebkurā pārbaudes stadijā, tostarp, lai viņš, ja nepieciešams, varētu saņemt papildu informāciju un pierādījumus. Vienlaikus jāņem vērā arī tas, ka pārāk bieža saziņa var apdraudēt trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību.

Pienākums informēt par ziņojuma izskatīšanas gaitu ir kompetentajai institūcijai, kura izskata ziņojumu pēc būtības, jo tikai tai ir šāda informācija. Ja iesniegumu izskata vairākas institūcijas, tās vienojas par šīs likumā noteiktās prasības izpildi (viena institūcija sniedz kopīgu informāciju vai katra informē atbilstoši savai kompetencei).

16 Sabiedrības informēšana par atklātajiem pārkāpumiem

Lai veicinātu sabiedrības izpratni par ieguvumiem no trauksmes celšanas un paļaušanos, ka valsts institūcijas izskata un novērš pārkāpumus, par kuriem ziņo trauksmes cēlji, kā arī ņemot vērā to, ka trauksmi ceļ sabiedrības interesēs, likumā paredzēts publiski sniegt informāciju (informēt sabiedrību) par pārkāpumiem, kas atklāti, pateicoties trauksmes cēlējiem.

leiteicamie informācijas sniegšanas veidi:

- informācija kompetentās institūcijas tīmekļvietnē;
- preses relīze;
- informācijas sniegšana apkopotā veidā;
- informācija institūcijas gada pārskatā.

Ieteicams sniegt šādu informāciju:

- pārkāpuma būtība;
- pārkāpuma veids, piemēram, kāda tiesību norma ir pārkāpta;
- kāds ir pārkāpuma izskatīšanas rezultāts;
- kādas sabiedrības intereses aizskartas, kāds bija (varēja būt) kaitējums.

Pirms informācijas publiskošanas trauksmes cēlēju informē par gala lēmumu un lūdz viņa piekrišanu informācijas publiskošanai. Ieteicams izvērtēt, vai publiska informācijas sniegšana neradīs nelabvēlīgu seku risku. Atteikuma vai riska gadījumā informāciju nepublicē atsevišķi, bet apkopotā veidā.

Līdzīgs regulējums ir likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" (31. pants. Sabiedrības informēšana par pārkāpumu), kur noteikts pienākums informēt sabiedrību par valsts amatpersonas darbībā konstatētajiem likuma pārkāpumiem.

17 Apkopojamie dati trauksmes celšanas jomā

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts katru gadu apkopo informāciju par trauksmes celšanu un trauksmes cēlēju aizsardzību un publicē to gada pārskata veidā (likuma 8. panta otrās daļas 6. punkts).

Kompetentās institūcijas apkopo šādus datus:

- cik iesniegumu, noformētu kā trauksmes cēlēja ziņojums, ir saņemts (pirmreizēji no iesniedzēja, neskaitot citas institūcijas pārsūtītus iesniegumus);
- cik no saņemtajiem iesniegumiem, kas noformēti kā trauksmes cēlēja ziņojumi, atzīti par trauksmes cēlēja ziņojumiem un cik kompetentā institūcija ir izskatījusi pēc būtības;
- cik no saņemtajiem iesniegumiem, kas noformēti kā trauksmes cēlēja ziņojumi, pārsūtīti pēc piekritis;
- cik iesniegumi ir pārreģistrēti par trauksmes cēlēja ziņojumiem;
- kāds ir trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas rezultāts:
 - izskatīšanas rezultātā nav apstiprinājušies fakti par pārkāpumu,
 - pieņemts lēmums par pārkāpumu,
 - pārsūtīts citai iestādei (atbilstoši citas iestādes kompetencei);
- kompetentās institūcijas pārkāpuma un tā radīto seku novērtējums, kas atklāts, pateicoties trauksmes cēlējam (aizskartās sabiedrības intereses, nodarītais/novērstais kaitējums);
- jomas (jautājumi), par kurām ir saņemti trauksmes cēlēja ziņojumi, tostarp, cik ziņojumu saņemts par likuma 3. pantā minētajām jomām.

Kompetentās institūcijas uzkrāj šos datus un pēc attiecīga informācijas pieprasījuma nodod tos Valsts kancelejai. Kompetentās institūcijas šos datus pēc savas iniciatīvas var publicēt, piemēram, gada pārskatā. Lai mazinātu administratīvo slogu, informāciju Valsts kancelejai kompetentās institūcijas sniedz bez augstākas iestādes (ministrijas) starpniecības.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts (Valsts kanceleja) un Valsts darba inspekcija attiecīgi apkopo šādus datus:

- personu skaits, kuras pirms trauksmes celšanas vērsušās trauksmes cēlēju kontaktpunktā (Valsts kancelejā), lai saņemtu konsultāciju;
- personu skaits, kuras vērsušās trauksmes cēlēju kontaktpunktā (Valsts kancelejā), lai saņemtu konsultāciju par savu tiesību aizsardzību (trauksmes celšanas dēļ radušos jautājumu risināšanā);
- personu skaits, kuras vērsušās Valsts darba inspekcijā, lai saņemtu konsultāciju par savu tiesību aizsardzību (par iespējām novērst nelabvēlīgas sekas darba tiesisko attiecību vai darba drošības jomā).

Valsts kanceleja sagatavo vienota pārskata veidlapas paraugu.

Dati par trauksmes cēlēju aizsardzību

Trauksmes cēlēju kontaktpunkta (Valsts kancelejas) gatavotajā gada pārskatā būs arī informācija par trauksmes cēlēju aizsardzību. Tā nav jāsniedz kompetentajām institūcijām.

Trauksmes cēlēju kontaktpunkts (Valsts kanceleja) apkopos datus par nelabvēlīgajām sekām un to, kā tiek izmantotas likumā paredzētās aizsardzības garantijas, tostarp, cik gadījumos piešķirta valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība (Juridiskās palīdzības administrācijas informācija), kāds ir prasību skaits par tiesību aizskārumu tiesās, tiesvedību rezultātā izmantotās aizsardzības garantijas, atbrīvošanas no juridiskās atbildības skaits.

18 Trauksmes cēlēja identitātes aizsardzība

Likuma 11. pantā ir noteikts, ka trauksmes cēlēja ziņojuma iesniedzēja personas dati tiek pseidonimizēti un ka trauksmes cēlēja personas datiem, ziņojumam un tam pievienotajiem rakstveida vai lietiskajiem pierādījumiem, kā arī trauksmes cēlēja ziņojuma izskatīšanas materiāliem ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss (sk. arī 10. un 11. nodaļu).

Ierobežotas pieejamības informācijas aizsardzības prasības izriet no Informācijas atklātības likuma 16. panta¹², taču vienlaikus jāņem vērā, ka likumdevējs ir īpaši uzsvēris pienākumu ikvienai personai (institūcijai), kas saņēmusi trauksmes cēlēja ziņojumu vai veic jebkādas darbības ar to, nodrošināt trauksmes cēlēja personas datu pienācīgu aizsardzību, proti, informācijas aprītē jāievēro īpaša rūpība un jāiesaista pēc iespējas mazāks personu skaits, lai neradītu apdraudējumu trauksmes cēlēja identitātes aizsardzībai. Trauksmes cēlēja personas datus var nodot tikai personām (institūcijām), kurām tie nepieciešami trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai (likuma 11. panta otrā daļa).

¹² Informācijas atklātības likuma 16. pants:

(1) Iestāde nodrošina, lai pienākumu saglabāt ierobežotas pieejamības informāciju zina visas personas, uz kurām šis pienākums attiecas, ja likumā nav noteikts citādi. No personām, kuras apstrādā ierobežotas pieejamības informāciju, pieprasa rakstveida apliecinājumu, ka tās noteikumus zina un apņemas tos ievērot.

(2) Ja sakarā ar ierobežotas pieejamības informācijas nelikumīgu izpaušanu tās īpašniekam vai citai personai radīts kaitējums vai būtiski aizskartas to likumiskās intereses, šīs personas ir tiesīgas prasīt kaitējuma atlīdzināšanu vai aizskarto tiesību atjaunošanu.

(3) Ja persona neatļauti izpaušusi informāciju, kas atzīta par ierobežotas pieejamības informāciju, tā saucama pie disciplināratbildības vai kriminālatbildības.

Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019. gada 22. marta spriedums lietā SKA-232/2019

Fiziskas personas datiem nodrošināma īpaša aizsardzība, kas izriet gan no likumā paredzētā šādas informācijas statusa, gan no ierobežotas pieejamības datu apstrādes kritērijiem. Līdz ar to personai, kura pieprasa citas fiziskas personas datu izsniegšanu, ir jānorāda uz apstākļiem, kas var būt par pamatu informācijas izsniegšanai, proti, kas ļauj atzīt, ka konkrētajā gadījumā informācijas pieprasītāja leģitīmās intereses attiecībā uz personas datu iegūšanu ir svarīgākas par fiziskās personas privātās dzīves aizsardzību.

Ja atzītu, ka atsaukšanās uz vēlmi vērsties tiesā civiltiesiskā kārtībā ir pietiekama, lai izsniegtu informāciju, kas atklāj ziņotāja par pārkāpumu identitāti, šādu ziņotāju aizsardzība būtu tikai iluzora un netiktu nodrošināta pēc būtības. Tas būtiski kaitētu ne tikai konkrētās fiziskās personas tiesībām uz privāto dzīvi (tiesībām uz datu aizsardzību), bet arī sabiedrības interesei, lai tiktu veicināta ziņošana par tādiem pārkāpumiem, kas apdraud būtiskas sabiedrības intereses. Tādējādi personas datu aizsardzība, kā arī sabiedrības interešu aizsardzība konkrētajā gadījumā vērtējama augstāk par pieteicējas tiesībām uz informāciju

Jāņem vērā, ka saskaņā ar likumu aizliegts izpaust arī informāciju, kas atklāj tās fiziskās vai juridiskās personas identitāti, par kuru ziņojis trauksmes cēlējs. Minēto informāciju var sniegt tikai personai vai institūcijai, kurai tā ir nepieciešama trauksmes cēlēja ziņojuma vai uz tā pamata ierosinātas pārkāpuma lietas izskatīšanai vai trauksmes cēlēja vai viņa radnieku aizsardzībai (likuma 12. panta pirmā daļa). Līdz ar to arī pret šo informāciju, ievērojot t. sk. nevainīguma prezumpciju, jāattiecas ar īpašu rūpību. Iesnieguma atzīšana par trauksmes cēlēja ziņojumu nenozīmē automātisku pārkāpuma fakta konstatēšanu, un ziņojumā minēto fizisko vai juridisko personu rīcības tiesiskums izvērtējams tikai tad, kad attiecīgais ziņojums izskatīts pēc būtības atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai.

19 Iekšējā trauksmes celšanas sistēma (darbinieku ziņojumi)

Ziņošana par pārkāpumiem ir vērsta uz visai sabiedrībai būtisku interešu aizsardzību. Jebkurai publiskas personas institūcijai ir pienākums veicināt tās nodarbināto izpratni par godprātīgu trauksmes celšanu, tās mērķi un nozīmīgumu demokrātiskā sabiedrībā. Trauksmes celšana ir demokrātiski atbildīga, nevis nelojāla rīcība, un institūcijai ir jāvairo nodarbinātajos paļaušanās, ka pārkāpums var tikt novērsts un ka nodarbinātais nebūs apdraudēts, ja ziņos par novērotu pārkāpumu. Institūcijas iekšējā kultūra un rūpes par nodarbinātajiem ir svarīgs nosacījums arī personāla apmierinātības veicināšanai un darba vides uzlabošanai.

Lai publiskas personas institūcijās nebūtu jāveido divas atsevišķas trauksmes celšanas sistēmas, kas paredzētu kārtību, kādā tiek izskatīti institūcijā nodarbināto (iekšējā trauksmes celšanas sistēma jeb ziņošana iekšēji) un citu personu (vēršanās kompetentajā institūcijā jeb ziņošana ārēji) ziņojumi, jau likumā tika ietverta norāde, ka publiskas personas institūcijas no savā institūcijā nodarbinātajiem saņemto trauksmes cēlēja ziņojumu izskatīšanā piemēro likuma 7. pantu. Proti, kompetentajā institūcijā ziņojumi, kas iesniegti, izmantojot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, ir jāizskata tādā pašā kārtībā, kā tie ziņojumi, kuri tai iesniegti kā kompetentajai institūcijai (likuma 5. panta trešā daļa).

Institūcijai atbilstoši likumam ir pienākums nodarbinātos informēt par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, uzsākot darba tiesiskās vai dienesta attiecības vai cita veida ar profesionālo darbību saistītas tiesiskās attiecības. Institūcija arī nodrošina nodarbinātajiem viegli pieejamu informāciju par trauksmes celšanas sistēmu institūcijā.

Ieteikums institūcijas iekšējās kārtības noteikumos paredzēt personu, pie kuras institūcijā nodarbinātais var vērsties, lai saņemtu konsultāciju par iekšējo trauksmes celšanu (piemēram, kontaktpersona trauksmes celšanas jautājumos, uzticības persona ētikas jautājumos, iekšējā audita, par iekšējo drošību atbildīga persona, vēlētā uzticības persona).

Ieteikumi darbinieku informēšanai par iekšējo trauksmes celšanas sistēmu:

- atsevišķs, viegli pieejams apraksts par trauksmes celšanas procesu;
- skaidri norādīti ziņošanas veidi (kanāli);
- viegli pieejama trauksmes cēlēju ziņojuma veidlapa;
- informācija brīvi pieejama iestādes iekštīklā, darbinieku sanāksmju laikā u. c.;
- informācija par personu, kura var sniegt konsultāciju par iekšējo trauksmes celšanu;
- centralizēti informē darbiniekus par izveidoto iekšējo trauksmes celšanas sistēmu;
- informē nodarbinātos, stājoties darbā (uzsākot dienesta attiecības);
- institūcijā ir viegli pieejama iekšējā pastkaste, kurā nodarbinātais var atstāt savu ziņojumu.

Ikvienai personai (institūcijai), kas saņēmusi trauksmes cēlēja ziņojumu vai veic jebkādas darbības ar to, ir pienākums nodrošināt trauksmes cēlēja personas datu pienācīgu aizsardzību (likuma 11. panta trešā daļa), kā arī jāņem vērā, ka pret ziņojumiem, kas institūcijā iesniegti, izmantojot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, ir jāattiecas ar īpašu rūpību, jo pastāv lielāki riski personas datu pienācīgas aizsardzības apdraudējumiem. Šādā situācijā atbildīgajai amatpersonai ar piesardzību jāizvērtē, kuras amatpersonas iesaistāmas ziņojuma izvērtēšanā un izskatīšanā pēc būtības. Lai vairotu iekšējās trauksmes celšanas sistēmas uzticamību un efektīvu darbību, ar pienācīgu rūpību jāizturas arī pret tiem nodarbināto iesniegumiem, kas netiek atzīti par trauksmes cēlēju ziņojumiem.

Pielikumi

[Trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapa \(.docx\)](#)

[Atbildes vēstules paraugi \(.docx\)](#)

[Pārsūtīšanas vēstules paraugs \(.docx\)](#)

[Paziņojuma vēstules paraugs \(.docx\)](#)

Šīs vadlīnijas trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai valsts pārvaldes institūcijās (ietverot trauksmes cēlēja ziņojuma veidlapu) 2019.gada aprīlī izstrādājusi Valsts kanceleja sadarbībā ar Trauksmes celšanas likuma ieviešanas starpinstitūciju koordinācijas grupu.

Sākot ar 2019.gada 1.maiju vadlīnijas un cita noderīga informācija pieejama Valsts kancelejas tīmekļvietnē

www.trauksmescelejs.lv

VADLĪNIJAS TRAUKSMES CĒLĒJU ZIŅOJUMU IZSKATĪŠANAI VALSTS PĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Valsts kanceleja
2019